

NORGES HØYESTERETT

Den 4. september 2008 avsa Høyesterett dom i

HR-2008-01520-A, (sak nr. 2008/917), straffesak, anke over dom,

A

B

(advokat John Christian Elden)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

(førstestatsadvokat Lasse Qvigstad)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Coward**: Saken gjelder lovanvendelsen ved ransbestemmelsen i straffeloven § 267 – vilkåret om uberettiget vinnings hensikt.
- (2) Ved tiltalebeslutning 5. november 2007 ble C, A, B og D tiltalt blant annet for ran – straffeloven § 268 første ledd jf. § 267 første ledd – og for legemsbeskadigelse under særdeles skjerpene omstendigheter – straffeloven § 229 første straffalternativ jf. § 232.
- (3) Oslo tingrett avsa 18. desember 2007 dom der de tiltalte ble frifunnet for ranstiltalen. Tingretten la til grunn at handlingene var foretatt for å oppnå dekning for krav på penger som C og D hadde mot den fornærmete, og kom til at vilkåret om uberettiget vinnings hensikt derfor ikke var oppfylt. Alle fire ble derimot dømt for legemsbeskadigelse under særdeles skjerpene omstendigheter, tre av dem også for andre forhold. Straffen ble satt til fengsel i 120 dager for C og A og til fengsel i fem måneder for B og D. Domsslutningen for disse fire lyder slik:

- ”1. C, født 31. desember 1975, dømmes for overtredelse av straffeloven § 229 første straffalternativ, jf. § 232 og legemiddeloven § 31 første ledd, jf. § 24 første ledd til fengsel i 120 – etthundreogtyve – dager, jf. straffeloven § 63 annet ledd.
2. A, født 9. mars 1980, dømmes for overtredelse av straffeloven § 229 første straffalternativ, jf. § 232 til fengsel i 120 – etthundreogtyve – dager.

Varetekt kommer til fradrag med 96 – nittiseks – dager frem til 10. desember 2007.

3. B, født 11. juni 1976, dømmes for overtredelse av straffeloven § 229 første straffalternativ, jf. § 232, vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 17 første ledd, utlendingsloven § 47 første ledd bokstav a, jf. § 44 første ledd og straffeloven § 352 a til fengsel i 5 – fem – måneder, jf. straffeloven § 62 første ledd og straffeloven § 63 annet ledd.

Varetekt kommer til fradrag med 96 – nittiseks – dager frem til 10. desember 2007.

4. D, født 14. juni 1971, dømmes for overtredelse av straffeloven § 229 første straffalternativ, jf. § 232, § 182 første ledd annet straffalternativ og utlendingsloven § 47 første ledd bokstav a, jf. § 44 første ledd, til fengsel i 5 – fem – måneder, jf. straffeloven § 62 første ledd.

Varetekt kommer til fradrag med 98 – nittiåtte – dager frem til 10. desember 2007.

5. ...

6. C, A, B og D frifinnes for overtredelse av straffeloven § 268, jf. § 267.”

- (4) Påtalemyndigheten anket til Borgarting lagmannsrett over lovanvendelsen under skyldspørsmålet, saksbehandlingen og bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for ranstiltalen mot blant annet disse fire. Lagmannsretten kom i sin dom 16. mai 2008 til et annet resultat enn tingretten når det gjaldt spørsmålet om det forelå uberettiget vinnings hensikt, slik at alle fire ble dømt også for ran. Straffen ble satt til fengsel i ni måneder for C og A og til fengsel i 10 måneder for B og D. Lagmannsrettens domsslutning for disse fire lyder slik:

- ”1. C, født 31. desember 1975, dømmes for overtredelse av straffeloven § 267 jf. § 268 første ledd samt for de forhold der skyldspørsmålet ble rettskraftig avgjort ved Oslo tingretts dom 18. desember 2007, sammenholdt med straffeloven § 62 første ledd og § 63 annet ledd, til en straff av fengsel i 9 – ni – måneder. Straffen anses sonet ved utholdt varetektsfengsel.
2. A, født 9. mars 1980, dømmes for overtredelse av straffeloven § 267 jf. § 268 første ledd samt for de forhold der skyldspørsmålet ble rettskraftig avgjort ved Oslo tingretts dom 18. desember 2007, sammenholdt med straffeloven § 62 første ledd, til en straff av fengsel i 9 – ni – måneder. Straffen anses sonet ved utholdt varetektsfengsel.
3. B, født 11. juni 1976, dømmes for overtredelse av straffeloven § 267 jf. § 268 første ledd samt for de forhold der skyldspørsmålet ble rettskraftig avgjort ved Oslo tingretts dom 18. desember 2007, sammenholdt med straffeloven § 62 første ledd og § 63 annet ledd, til en straff av fengsel i 10 – ti – måneder. Straffen anses sonet ved utholdt varetektsfengsel.
4. D, født 14. juni 1971, dømmes for overtredelse av straffeloven § 267 jf. § 268 første ledd samt for de forhold der skyldspørsmålet ble rettskraftig avgjort ved Oslo tingretts dom 18. desember 2007, sammenholdt med straffeloven § 62 første ledd, til en straff av fengsel i 10 – ti – måneder. Straffen anses sonet ved utholdt varetektsfengsel.
5. ...
6. Saksomkostninger idømmes ingen av de tiltalte, verken for tingretten eller

lagmannsretten.”

- (5) A og B har anket til Høyesterett over lovanvendelsen under skyldspørsmålet og anfører at vilkåret om uberettiget vinnings hensikt ikke er oppfylt. B anket også over straffutmålingen. Høyesteretts ankeutvalg tillot ankene over lovanvendelsen fremmet, men ikke straffutmålingsanken.
- (6) *Jeg er kommet til at ankene fører frem.*
- (7) Om det ytre hendelsesforløpet la lagmannsretten til grunn at de fire tiltalte ved 15-tiden mandag 3. september 2007 tok seg inn hos den fornærmete, der to av dem holdt ham fast, minst én av dem slo ham i ansiktet slik at nesebenet brakk, mens en annen lette etter verdisaker. De tiltalte tok så med seg tre mobiltelefoner, en playstation og en lekerobot. Retten la videre til grunn av volden ble brukt for å sette den fornærmete ut av spill og dermed gjøre det lettere å tilegne seg gjenstandene.
- (8) Som det har gått frem, er spørsmålet for Høyesterett om ransbestemmelsens vilkår om uberettiget vinnings hensikt er oppfylt. Lagmannsretten uttaler at den – som tingretten – ikke kunne se bort fra forklaringen fra C om at den fornærmete skyldte ham 4 000 kroner for arbeid som var utført, og forklaringen fra D om at den fornærmete skyldte ham 4 500 kroner som var avtalt betaling for at den fornærmete skulle skaffe ham arbeid som D aldri fikk. Dette var forhold som også A og B var kjent med, og hensikten med besøket var å få oppgjort gjelden.
- (9) Ingen av de tiltalte hadde arbeidstillatelse i Norge, og det var forutsatt at Cs avtalte lønn ikke skulle oppgis, og at det ikke skulle foretas skattetrekk. Påtalemyndigheten har anført – også for Høyesterett – at kravene derfor må likestilles med krav som er knyttet til befatning med narkotika. Slike krav er etter rettspraksis ikke anerkjent av rettsordenen og oppfyllelse av et slikt krav ”faller ... derfor naturlig innenfor kriteriet uberettiget vinning”, se blant annet Norsk Retstidende 2002 side 335 og 833. Lagmannsretten var ikke enig i påtalemyndighetens syn og uttaler:

”At inntekt hos en utlending uten arbeidstillatelse anses som inntekt vunnet ved en straffbar handling i inndragningssammenheng, kan heller ikke være avgjørende i saken her. Når det gjelder kravet til D, har aktor fremholdt at det har oppstått i forbindelse med ulovlig arbeidsformidling. Lagmannsretten kan imidlertid ikke se at kravet av denne grunn må likestilles med narkotikagjeld. Lagmannsretten legger etter dette til grunn at både C og D hadde et krav på [den fornærmete], og finner det ikke nødvendig å underkaste kravene noen nærmere vurdering. Lagmannsretten legger som tidligere nevnt – også som tingretten – til grunn at handlingen var et ledd i inndrivelsen av disse to kravene.”

- (10) Jeg er enig med lagmannsretten her; det vil føre for langt å likestille med narkotikagjeld slikt som krav på godtgjørelse for arbeid utført uten arbeidstillatelse. Jeg går ikke inn på hvordan slike krav skal bedømmes i ulike relasjoner, men ser det uansett ikke som en rimelig løsning å anse dem som å gjelde en uberettiget vinning i relasjon til ransbestemmelsen.
- (11) Når lagmannsretten likevel kom til at kravet til uberettiget vinnings hensikt var oppfylt, begrunner retten det med at

”... de tiltalte har valgt en inndrivelsesmåte som åpenbart er i strid med rettsordenen.

For å sikre det tilgodehavende to av dem hadde på et pengebeløp, har de bemektiget seg ikke penger, men tre telefoner, en play-station og en lekerobot, som var gjenstander de under ingen omstendighet hadde noen rett til. Slik sett er situasjonen en annen enn der hvor rette eier tar seg inn hos tyven for å hente sine egne ting, en situasjon som etter sikker praksis ikke kan bedømmes som tyveri fordi den uberettigede vinnings hensikt mangler, jf. Andenæs, Formuesforbrytelsene, 6. utgave, side 27. De tiltalte har videre oppnådd en uberettiget vinning ved å få oppgjør for sine tilgodehavender på et tidligere tidspunkt og på en for dem enklere måte enn om C og D hadde fulgt den fremgangsmåten for tvangsinn drivelse av krav som vår rettsorden tilbyr.”

- (12) Jeg kan ikke se at det lagmannsretten her uttaler, er i samsvar med forståelsen i rettspraksis og teori av vilkåret om uberettiget vinnings hensikt i forskjellige straffebestemmelser. Når de kravene de tiltalte mente å ha, var forfalt, er det ikke tilstrekkelig til å oppfylle dette vilkåret at de tiltalte ikke fulgte lovens fremgangsmåte for tvangsinn drivelse. Dette fremgår etter min mening blant annet av avgjørelsene i Norsk Retstidende 1994 side 1521, 1999 side 379 og 2002 side 1385. I 1999-avgjørelsen er det uttalt at vilkåret om uberettiget vinnings hensikt i ransbestemmelsen er

”...forstått slik at dersom handlingen foretas for at gjerningsmannen skal oppnå dekning for et krav han har på fornærmede, vil det – som et klart utgangspunkt – ikke foreligge uberettiget vinnings hensikt. Jeg viser her til Rt 1994 side 1521, Andenæs, Formuesforbrytelsene, 6. utg. side 27 og Bratholm/Matningsdal, Straffeloven, Anden del, side 682.”

- (13) For tyveribestemmelsen uttaler Andenæs på den siden det er vist til, at

”[e]n ulovlig selvtækt, hvor gjerningsmannen ved egenmektig opptreden skaffer seg noe han har krav på i forhold til eieren, i stedet for å gå rettens vei, kan ikke straffes som tyveri.

...

Å ta en gjenstand til dekning av et krav på eieren, er heller ikke tyveri, men bare ulovlig selvtækt ...”

- (14) På siden i Bratholm/Matningsdal som det er vist til, heter det blant annet:

”Hovedregelen er ... at det ikke er tyveri å ta en gjenstand som man har kjøpt og betalt, ... Likedan er det normalt ikke tyveri å ta en gjenstand til dekning av et krav på eieren. I begge tilfeller må det antakelig kreves at leverings- eller forfallstiden er kommet, jfr. Skeie II s. 250-251. Ellers får handlingen så store likhetstrekk med å skaffe seg en kredittytelse at det kan være naturlig å regne den som tyveri og ikke bare besittelseskrenkelse ...”

- (15) Man kan innvende at straffverdigheten av en slik brutal handlemåte som i vår sak ikke skiller seg vesentlig fra straffverdigheten av et ran. Men dette kan etter min mening ikke gi tilstrekkelig grunn til å fravike noe jeg ser som en ganske fast oppfatning i rettspraksis og teori. Jeg peker her på at strafferammen ved overtredelse av straffeloven § 229 jf. § 232, som de tiltalte uansett er dømt etter, gir full adgang til å idømme like strenge straffer som dem lagmannsretten idømte når den også domfelte for ran. – Straffutmålingen er imidlertid ikke tema for Høyesterett i vår sak.
- (16) Jeg er altså kommet til at lagmannsretten har anvendt loven uriktig når den har domfelt for ran. Det er bare A og B som har anket til Høyesterett, men feilen ved lagmannsrettens lovanvendelse har i tillegg rammet C og D, og jeg mener at feilen bør tillegges virkning også for dem, se straffeprosessloven § 342 tredje ledd andre punktum.

(17) Jeg stemmer etter dette for denne

D O M :

Lagmannsrettens dom, domsslutningens punkt 1 til 4, med ankeforhandling, oppheves.

(18) Dommer **Flock:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(19) Dommer **Indreberg:** Likeså.

(20) Dommar **Utgård:** Det same.

(21) Dommer **Gjølstad:** Likeså.

(22) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Lagmannsrettens dom, domsslutningens punkt 1 til 4, med ankeforhandling, oppheves.

Riktig utskrift bekreftes: